

УДК 027.7(477.61–25):021.6

МЕТОДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ДЗЕРКАЛІ ЧАСУ

Ольга ЄПІФАНОВА, Вероніка САВЕЛЬЄВА

*Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, Наукова бібліотека,
кв. Молодіжний, 20-а, м. Луганськ, 91034, Україна, тел. (0642) 41-52-61
ел. пошта: epifanova@snu.edu.ua (О. Єпіфанова), savelieva@snu.edu.ua (В. Савельєва)*

Наведено деякі історичні дані щодо створення методичного об'єднання бібліотек ВНЗ Луганської області. Розглянуто склад об'єднання, його функції та основні напрямки роботи. Проаналізовано роботу методичного об'єднання загалом та Наукової бібліотеки Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля як методичного центру, зокрема за весь час діяльності методоб'єднання.

Ключові слова: бібліотеки вищих навчальних закладів, методичне об'єднання бібліотек, методичний центр, науково-методична робота, бібліотеки Луганської області.

У цій статті розглянемо історію методичного об'єднання бібліотек вищих навчальних закладів Луганської області. Але спочатку коротенько згадаємо, яка система методичного керівництва бібліотеками ВНЗ склалась в Україні.

Ще за часів СРСР у структурі бібліотек вищих навчальних закладів виділялися бібліотеки-зональні методичні центри, а всередині зони створювалися обласні методичні об'єднання бібліотек на чолі з найбільшими й найрозвиненішими бібліотеками, які набували статусу методичних центрів.

Сьогодні бібліотеки вищів України поділені за регіональною ознакою на п'ять зон:

Київська зона: м. Київ та Київська область, Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області.

Львівська зона: Львівська, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області.

Одеська зона: Одеська, Запорізька, Кіровоградська., Миколаївська, Херсонська області, Автономна Республіка Крим.

Харківська зона: Харківська, Полтавська, Сумська області.

Донецька зона: Донецька та Луганська області.

Зональні (обласні) методичні об'єднання є структурною складовою частиною Науково-методичної бібліотечної комісії МОН України (далі НМБК). Їх діяльність направляє і координує НМБК та Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка – методичний центр бібліотек вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації.

Зональним методичним центром бібліотек ВНЗ Донецької та Луганської області і водночас обласним методичним центром Донецької області є Наукова бібліотека Донецького національного університету. Методичним центром бібліотек ВНЗ Луганської області є Наукова бібліотека Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля (НБ СХУ ім. В. Даля)¹.

---

¹ Про затвердження Переліку бібліотек вищих навчальних закладів, на які покладено обов'язки зональних, обласних методичних центрів : Наказ Міністерства освіти і науки України № 27 від 20 січня 2005 р.

Створення методичного об'єднання (МО) бібліотек вишів Луганської області припало на 1970-ті рр.

До складу методичного об'єднання увійшли:

- ♦ Бібліотека машинобудівного інституту м. Луганська (нині Східноукраїнський національний університет імені В. Даля);
- ♦ Бібліотека педагогічного інституту м. Луганська (нині Луганський національний університет імені Т. Г. Шевченка);
- ♦ Бібліотека медичного інституту м. Луганська (нині Луганський державний медичний університет);
- ♦ Бібліотека сільськогосподарського інституту м. Луганська (нині Луганський національний аграрний університет);
- ♦ Бібліотека Комунарського гірничо-металургійного інституту (нині Донбаський державний технічний університет, м. Алчевськ).

В 1973 р., згідно з наказом Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти (Мінвузу) СРСР, методичним центром бібліотек ВНЗ Луганщини стала бібліотека машинобудівного інституту м. Луганська (нині НБ СНУ ім. В. Даля). З цього часу науково-методичну роботу ведуть не тільки в бібліотеці – методичному центрі, але й серед бібліотек вищих навчальних закладів Луганської області. Відбуваються наради керівників бібліотек вишів, семінари для провідних спеціалістів, методичні наради, консультації, допомога з різних питань бібліотечної справи на місцях. Першими методистами об'єднання були А. Є. Сіліванова, Т. І. Дроздова, Р. П. Ляшенко. Сфера методичної допомоги поширювалась на площину довідково-бібліографічної та масово-виховної роботи, готувалися методичні розробки з організації роботи, з проведення масових заходів у бібліотеці.

Основна мета методичного центру і в минулому, і тепер – допомогти бібліотекам ВНЗ раціональніше, ефективніше організувати свою роботу, впроваджуючи в практику нові бібліотечні технології, узагальнюючи кращий вітчизняний і закордонний досвід. Очолювати методичне об'єднання – почесно, але й відповідально. Необхідно чітко, ясно і правильно розмежувати (або об'єднати) обов'язки бібліотек, усунути дублювання в роботі, організувати доцільний розподіл сил, щоб у результаті одержати злагоджену роботу декількох колективів бібліотек, співпрацю, розуміння професіоналів і бажаний результат, тому координація діяльності бібліотек і раніше й тепер виділяється як основний напрямок роботи методичного центру.

Як методичний центр Наукова бібліотека СНУ ім. В. Даля виконувала й виконує наступні функції:

- надання консультативної й методичної допомоги по запитах бібліотек;
- аналіз і узагальнення матеріалів про діяльність бібліотек;
- складання зведених статистичних звітів, інформацій про роботу об'єднання;
- складання річних планів роботи МО, організація їхнього виконання;
- інформування бібліотек про нові документи в галузі бібліотечної справи;
- узагальнення відомостей про документи, що готуються бібліотеками, інформування про них;
- виявлення й поширення інноваційного досвіду роботи бібліотек, інформування про нього.

Сьогодні до складу Луганського обласного методичного об'єднання бібліотек входять сім бібліотек вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації:

♦ **Наукова бібліотека Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ) (НБ СХУ ім. В. Даля).**

Історія бібліотеки починається 29 травня 1923 р. зі створення бібліотеки Вечірнього робітничого технікуму. Протягом 1985–1987 рр. було побудовано окрему будівлю бібліотеки, де розмістилися сім читальних залів, три абонементи, літературна вітальня, двоповерхове книгосховище.

В 2001 р. бібліотеці університету надано статус наукової. Вона очолює роботу семи бібліотек структурних підрозділів СХУ ім. В. Даля. Загальний фонд бібліотек налічує близько 1,4 млн примірників. Усього за єдиним обліком 24119 читачів. З 2003 р. функціонує сайт бібліотеки, на якому сьогодні представлені електронний каталог (майже 190 тис. записів), електронна бібліотека навчально-методичних матеріалів (12254 повнотекстових документи), електронний архів наукових публікацій відкритого доступу (2425 повнотекстових документів) та інші електронні ресурси і бібліотечні сервіси.

♦ **Наукова бібліотека Луганського національного університету імені Шевченка (НБ ЛНУ ім. Т. Г. Шевченка).**

Бібліотеку було відкрито 1923 р., одночасно зі створенням інституту. Гордістю й основним багатством бібліотеки є зібрання рідкісних книг – близько 2,5 тис. примірників з різноманітних галузей знань. Загалом фонд бібліотеки нараховує близько 770 тис. примірників. Бібліотека створює електронний каталог (258 тис. записів), повнотекстові бази даних та інституційний репозитарій, які представлені на її сайті. Кількість читачів – 13284.

♦ **Бібліотека Луганського національного аграрного університету (ЛНАУ).**

Історія бібліотеки почалася разом з історією університету в 1921 р. Заснована вона була як бібліотека рільничого технікуму. Загальний фонд бібліотеки складає понад 424 тис. примірників. Бібліотечний фонд багатогалузевий, комплектується літературою з питань аграрного виробництва, механізації агрокомплексу, зообіотехнології, ветеринарної медицини, бухгалтерського обліку та аудиту, менеджменту, фінансів, економічної кібернетики, промислового й цивільного будівництва, землепорядження й кадастру, харчових технологій тощо. Електронний каталог ведеться з 2003 р. й нараховує понад 150 тис. записів. За єдиним обліком 7216 читачів.

♦ **Бібліотека Луганського державного медичного університету (ЛДМУ).**

Бібліотеку було засновано 1956 р. У 2000 р. відкрито “Палац книги” площею 3511 м² з сучасним інтер'єром. З цього часу бібліотека почала надавати читачам послуги з використанням Інтернету, створювати власні бази даних з наукових тем кафедр та за темами навчального процесу, які недостатньо представлені ресурсами бібліотеки. Фонд бібліотеки нараховує близько 400 тис. примірників. Електронний каталог включає всі види документів, у тому числі статті з медичних періодичних журналів і складає 171 тис. бібліографічних записів. Загальна кількість читачів – 5934.

♦ **Бібліотека Донбаського державного технічного університету (м. Алчевськ) (ДонДТУ).**

Історія бібліотеки почалася разом з історією університету. Вона була заснована в 1958 р. Загальний фонд понад 848 тис. примірників книг і брошур, періодичних видань, нормативно-технічної літератури й документації, авторефератів дисертацій,

інформаційно-бібліографічних видань. Зокрема, присутні понад 800 найменувань періодичних видань, є видання на електронних носіях, фонд рідкісних і цінних видань. Електронний каталог нараховує майже 182 тис. записів. На сьогодні в бібліотеці за єдиним обліком 11992 читачі. З 2013 р. розпочалась робота з впровадження інституційного репозитарію університету.

♦ **Бібліотека Луганського державного університету внутрішніх справ України імені Е. Дідоренка (ЛДУВС).**

Початок бібліотеки було покладено у 1993 р. закликом до всіх співробітників правоохоронних органів Луганської області про створення книжкового фонду тоді ще училища міліції. Величезний внесок у формування фонду юридичної літератури зробив генерал-полковник міліції Е. А. Дідоренко. На даний час бібліотечний фонд нараховує близько 169 тис. примірників, загальна кількість читачів – 5352. В електронному каталозі – понад 106 тис. записів.

♦ **Бібліотека Луганської державної академії культури й мистецтв (ЛДАКМ).**

Бібліотека існує з 2006 р. Її фонд містить універсальні та галузеві енциклопедії, словники, довідники, ноти, літературу з історії, філософії, соціології, права, політології, економіки, мистецтва, а також книги англійською, німецькою, латинською, іспанською мовами. Всього близько 112 тис. примірників. Електронний каталог містить понад 15 тис. записів. За єдиним обліком 3890 читачів. Створюється репозитарій “Віртуальна академія”.

Сьогодні кожна бібліотека обласного методичного об’єднання – це інформаційний, освітній і культурний центр, що забезпечує бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговування навчального, наукового і виховного процесів свого університету, інформаційну базу науково-дослідницької роботи вчених, аспірантів, студентів із багатогалузевими фондами професійної, довідкової та навчальної літератури, які мають значну наукову й культурну цінність. Всі бібліотеки крім традиційних мають електронні каталоги, створюють власні електронні ресурси, здійснюють роботу з формування фонду повнотекстових електронних документів викладачів та співробітників своїх ВНЗ. На даний час в бібліотеках автоматизовано робочі місця бібліотекарів, створено локальні комп’ютерні мережі з підключенням до Інтернету, здійснюється обслуговування читачів в автоматизованому режимі.

Головою методичного об’єднання сьогодні є директор НБ СНУ ім. В. Даля Ольга Вікторівна Єпіфанова. Організація роботи з виконання поставлених завдань покладена на методиста НБ СНУ ім. В. Даля Радмилу Іванівну Чорну. Методичний центр передовсім поставив перед собою завдання – підняти на належний рівень координаційну діяльність, налагодити тісну співпрацю з бібліотеками об’єднання.

У своїй роботі методичне об’єднання керується Положенням і річними планами, звітує перед зональним методичним центром. Пріоритетні напрями роботи методоб’єднання із часом трохи видозмінилися. Якщо раніше ними були: координація діяльності бібліотек вищих навчальних закладів, розширення й зміцнення професійної взаємодії; аналіз стану й розвитку бібліотек, що входять до складу МО; надання консультаційно-методичної допомоги; виявлення та впровадження інноваційних форм і методів роботи; організація заходів щодо професійного розвитку й підвищення кваліфікації фахівців бібліотек, то сьогодні зусилля об’єднання спрямовані на:

- розробку єдиних методичних рішень щодо вдосконалення якості бібліотечного сервісу, впровадження інформаційних технологій у практику роботи бібліотек;

- співпрацю та обмін досвідом з питань інноваційної діяльності з бібліотеками інших систем та відомств України;
- удосконалення системи безперервної професійної освіти бібліотечних працівників;
- розвиток корпоративної діяльності бібліотек МО;
- адвокацію бібліотечної діяльності, підтримку позитивного іміджу бібліотек МО серед бібліотечного співтовариства та в засобах масової інформації.

Серед основних напрямів роботи варто відзначити роботу секцій і проблемно-орієнтованих груп. Сьогодні працюють секції з питань обслуговування користувачів і виховної роботи, довідково-бібліографічної роботи, формування та збереження фондів, інноваційних технологій, каталогізації та наукової обробки документів. За роботу секцій відповідають керівники бібліотек. Заходи проводяться на базі бібліотек міста.

Цікаво проходять заняття секції обслуговування користувачів і виховної роботи, яку очолює директор бібліотеки ЛНАУ В. М. Фесечко. Крім обговорення теоретичних питань, організовуються презентації масових заходів, лекції-огляди, брейн-ринги, вечори-портрети, обмін сценаріями заходів тощо.

Майже щорічно збирається секція довідково-бібліографічної роботи, яку очолює С. В. Рябова – завідувач довідково-бібліографічного відділу НБ СНУ ім. В. Даля. На секції розглядаються питання з проведення та удосконалення бібліотечно-бібліографічних занять, наукового інформаційного пошуку, створення та організації власних інформаційних ресурсів та баз наукового доробку співробітників ВНЗ, впровадження стандартів на індексування документів і з бібліографічного опису. Особлива увага звертається на питання якості електронних бібліографічних ресурсів.

Для покращення роботи бібліотек з фондами рідкісних і цінних документів працює однойменна секція, яку очолює директор Наукової бібліотеки ЛНУ ім. Т. Шевченка Ж. В. Марфіна. Заходи проводяться на базі цієї бібліотеки, яка має кращий фонд і досвід роботи з цінними та рідкісними документами серед бібліотек ВНЗ Луганщини. До роботи також запрошуються фахівці Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Горького.

Враховуючи необхідність організації фондів документів за новими технологіями, постійно працює секція “Формування і збереження фондів”, яку очолює директор бібліотеки ЛДМУ Л. І. Стасик. Серед питань, що розглядаються – сучасне комплектування фондів бібліотек ВНЗ, створення та облік фонду електронних документів, проведення інвентаризації фондів з використанням автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем (АІБС).

Сьогодні, у зв’язку з переходом вишів України на нову європейську систему освіти, бібліотеки активно впроваджують в роботу сучасні технології обслуговування користувачів, організації фондів, створення електронних баз даних та інші. З цієї метою з 2005 р. розпочала роботу секція “Інноваційні технології”, яку очолила директор Наукової бібліотеки СНУ ім. В. Даля О. В. Єпіфанова. За цей період розглянуто питання і методіку створення веб-сайту бібліотеки, автоматизації різних бібліотечних процесів, впровадження в практику роботи штрихкодування бібліотечного фонду, автоматизованого обслуговування читачів, створення електронної бібліотеки та архівів відкритого доступу.

Результатом такої роботи є проведення конференцій, семінарів, круглих столів, майстер-класів, де відбувається обмін досвідом, набуваються нові теоретичні знання та практичні навички, що застосовуються у професійній діяльності. Методика про-

ведення секцій передбачає демонстрацію презентаційних матеріалів, розробку сценаріїв заходів, підготовку доповідей з різних питань. Звітною формою є реферат, що зберігається у фонді методичного відділу НБ СНУ ім. В. Даля.

Методичний центр завжди ініціював і підтримував проведення в бібліотеках науково-дослідної роботи. З часом якість цієї роботи підвищується, різноманітнішою стає тематика досліджень. Це вивчення складу й використання фондів бібліотек, якості обслуговування в бібліотеках методичного об'єднання, читацьких інтересів, ефективності експозиційної роботи, інформаційних потреб. Зараз додалися дослідження, пов'язані зі впровадженням інноваційних технологій у бібліотечну діяльність, з формуванням у бібліотеках електронних колекцій, з організацією доступу до електронних інформаційних ресурсів бібліотек. Наприклад – “Користування електронним каталогом: можливості та труднощі в пошуку інформації”, “Аналіз використання власних повнотекстових баз даних”, “Імідж бібліотеки і бібліотекаря в інформаційному просторі ВНЗ”, “Читацьке поведіння студентства в цифровому середовищі”, “Ваше ставлення до парадигми відкритого доступу” тощо. За результатами досліджень розробляються практичні рекомендації з поліпшення роботи бібліотек, проводиться реінжиніринг бібліотечних процесів, реорганізація структури і штату бібліотек.

Озираючись на 1970–1980-ті рр., можна із впевненістю сказати, що в той період була створена цілісна концепція науково-методичної роботи, налагоджений конкретний практичний механізм її реалізації. Зміни, що відбулися в 1990-ті рр. в країні та в бібліотечній справі зокрема, торкнулися й наших бібліотек. Відбулася переоцінка наших поглядів і позицій, з'явилися нові ідеї. Бібліотеки стали на шлях змін.

Одним з основних напрямків діяльності бібліотек у цей час стає комп'ютеризація технологічних процесів. У бібліотеках методичного об'єднання впроваджуються АБІС, організовується доступ до Інтернету, створюються електронні каталоги, бібліотечні локальні мережі з виходом у мережі вищів, формуються фонди документів на електронних носіях, створюються електронні повнотекстові колекції. Бібліотеки починають трансформуватися із традиційних в гібридні.

За роки діяльності нашого методоб'єднання бібліотеки Луганської області пройшли непростий шлях від посередника між книгою й читачем до складних автоматизованих інформаційно-бібліотечних комплексів із широким спектром сервісних послуг. Високі вимоги, які ставлять перед бібліотеками сучасні ВНЗ, вносять значні корективи в їхню діяльність.

Слід відзначити, що в останнє десятиріччя основа і зміст науково-методичної роботи видозмінилися. Якщо раніше вона мала обов'язковий характер, регламентований офіційними документами, то сьогодні будується на рекомендаційних принципах. У такій ситуації, як нам здається, методична робота обласного центру набуває вирішального значення, тому що її сутність – це забезпечення адекватного реагування бібліотек на зміни, що відбуваються у соціальній системі. Основні напрямки методичної діяльності набули подальшого розвитку. До них ми, насамперед, відносимо:

- аналітико-прогностичну діяльність;
- удосконалення технологічних процесів;
- розробку регламентуючої і технологічної документації;
- вивчення й впровадження нових інформаційних технологій, засобів зв'язку й телекомунікацій;
- організацію заходів щодо підвищення кваліфікації співробітників і професійного спілкування;

- консультаційну й методичну допомогу;
- розвиток комерційного й некомерційного маркетингу;
- організацію та проведення досліджень з важливих для бібліотеки проблем;
- ініціацію корпоративної діяльності бібліотек.

Вивчивши питання корпоративної роботи, ми переконалися у доцільності створення корпоративного проекту. Вже понад п'ять років працює віртуальний екологічний корпоративний проект, метою якого є збільшити зацікавленість користувачів в отриманні поглиблених екологічних знань; забезпечити доступ до інформації та інформаційних сервісів екологічної тематики для всіх учасників освітнього процесу і зацікавлених користувачів; створити інформаційну БД екологічної спрямованості з різних галузей знань. Плануємо створити ще один проект із питань педагогіки вищої школи. Крім того, всі бібліотеки області є учасниками корпоративної співпраці з Луганською обласною універсальною науковою бібліотекою імені М. Горького у створенні зведеного каталогу періодичних видань, передплачених бібліотеками Луганської області. А також Наукова бібліотека СЛУ ім. В. Даля і бібліотека ЛНАУ є учасниками ще одного корпоративного проекту з Луганською обласною універсальною науковою бібліотекою імені М. Горького – “Корпоративна віртуальна довідка”.

У процесі корпоративної роботи кожен учасник може реально оцінити якість власних інформаційних ресурсів. Крім того, корпоративне об'єднання стійке, тому що фінансування не є визначальним чинником його роботи. Корпоративні проекти мають ряд переваг:

- безкоштовний доступ до корпоративних ресурсів;
- мінімізація ресурсних витрат з боку кожного учасника проекту;
- обмін досвідом між учасниками проекту;
- підвищення рейтингу бібліотеки;
- реальна оцінка якості ресурсів бібліотеки;
- розвиток корпоративних сервісів.

Робота в проектах будується на взаємовигідній співпраці. Це зручно й бібліотекарям, і нашим читачам.

Що стосується бібліотек вищих навчальних закладів, то сьогодні вони визначають свою діяльність з огляду на постійні динамічні зміни в галузі освіти, засобах масової комунікації та інформації. Особливістю роботи бібліотек ВНЗ є поєднання в собі інформаційної та освітньої функцій, створення і володіння достатніми інформаційними ресурсами, найбільш наближеними до читачів. Інформаційні технології поступово змінюють обличчя та імідж бібліотек. Можна із впевненістю сказати, що кожна бібліотека нашого методичного об'єднання вирішує завдання з:

- формування інформаційних ресурсів і підвищення ефективності їхнього використання;
- підвищення якості обслуговування користувачів, розширення репертуару бібліотечних послуг;
- забезпечення доступу до ресурсів власної генерації й ресурсів провідних вітчизняних і закордонних інформаційних центрів;
- освоєння інформаційних (інноваційних) технологій – це впровадження автоматизованого обслуговування (електронний читацький формуляр, автоматизована книговидача, у деяких бібліотеках методоб'єднання система попереднього електронного замовлення), створення електронної бібліотеки, архівів відкритого доступу, влас-

них веб-сайтів, віртуальної довідкової служби, служби електронної доставки документів;

- взаємодії в рамках корпоративних проєктів;
- зміцнення іміджу й пріоритетних позицій бібліотеки у виші, посилення взаємодії в роботі з факультетами й кафедрами;
- зміцнення свого кадрового потенціалу.

Все це дає можливість бібліотекам знизити трудовитрати, сформувати оптимальний сервіс інформаційних послуг, підвищити якість і оперативність обслуговування, динамічно розвивати основні показники діяльності. Як результат, бібліотеки стають провідниками нових технологій, надають максимально повну інформаційну підтримку всім категоріям читачів і, тим самим, забезпечують не тільки підвищення якості освіти в університеті, але й створюють умови для інформаційного забезпечення наукових досліджень у своєму закладі.

Треба відзначити, що останнім часом скоротилося відвідування читальних залів. Це пояснюється частково тим, що все більше користувачів (студенти, аспіранти, частина викладачів) використовують в освітньому й науково-дослідному процесі електронні засоби інформації, у тому числі ресурси Інтернету, а частково тим, що бібліотеки методичного об'єднання досить укомплектовані основними навчально-методичними матеріалами й конспектами лекцій, навчальними посібниками та підручниками в електронному виді, доступними через сайт бібліотеки. Разом з тим спостерігається зріст звернень до веб-сайтів бібліотек, до електронного каталогу, запитів у віртуальні довідкові служби та службу електронної доставки документів. Так, якщо 2010 р. до веб-сайтів бібліотек було 153894 звернення, то 2013 р. – 431888. Спостерігається тенденція збільшення у фондах бібліотек електронних видань. Так, у 2010 р. цей показник склав 1999 примірників, а 2013 р. – 28958. Бібліотеки покращили інформаційні послуги за рахунок використання особистих і зовнішніх електронних ресурсів. Кількість звернень до них протягом 2013 р. склала 204998.

Сьогодні досягнуто досить високого рівня автоматизації бібліотек методоб'єднання. Кожна бібліотека має у своєму розпорядженні певний парк більш-менш сучасної комп'ютерної техніки. Загальна кількість ПК в бібліотеках на початок 2014 р. – 284 одиниці, 212 з них мають доступ до Інтернету, у тому числі АРМ – 271 одиниця (для порівняння, в 2005 р. було 59). Бібліотеки створюють свої електронні ресурси з використанням спеціальних автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем: “ІРБІС” (ЛНАУ, причому цю систему використовують всі сільськогосподарські бібліотеки України), “УФД/Бібліотека” (СНУ ім. В. Даля, ЛНУ ім. Т. Шевченка, ЛДУВС ім. Е. Дідоренка, ЛДАКМ.), “Unilib” (ЛДМУ, ДонДТУ). Всі ці програми мають широкі можливості для комп'ютеризації бібліотек, і на їхній основі створюються різні сценарії надання користувачеві послуг. У НБ ЛНУ ім. Т. Шевченка й бібліотеці ДонДТУ користувачі всіх категорій обслуговуються в автоматизованому режимі у всіх відділах. Всі пункти видачі відділу обслуговування забезпечені комп'ютерами, сканерами, принтерами. В інших бібліотеках об'єднання обслуговування автоматизоване у відділах абонементів.

Кожна бібліотека веде електронний каталог (ЕК) і створює електронні бази даних власної генерації. Сукупний об'єм записів в ЕК станом на 1 січня 2014 р. становить 1073216. Бази даних власної генерації бібліотек об'єднання в цілому мають 1169523 записів. Динаміку збільшення об'єму баз даних власної генерації за останні п'ять років та поповнення ЕК бібліотек МО можна простежити на діаграмах (Рис. 1 і 2).

Три бібліотеки об'єднання з семи надають доступ до своїх електронних каталогів через Інтернет, чотири бібліотеки мають власні веб-сайти, інші представляють інформацію про свою діяльність на сайтах своїх вишів. П'ять бібліотек об'єднання надають своїм користувачам можливість безкоштовного бездротового (Wi-Fi) доступу до мережі Інтернет. Крім того, надається доступ до віддалених баз даних, переважно з напрямків навчання й наукових досліджень вишу. Три бібліотеки об'єднання вже створили і займаються наповненням інституційних репозитаріїв наукових публікацій (електронних архівів відкритого доступу) своїх закладів.

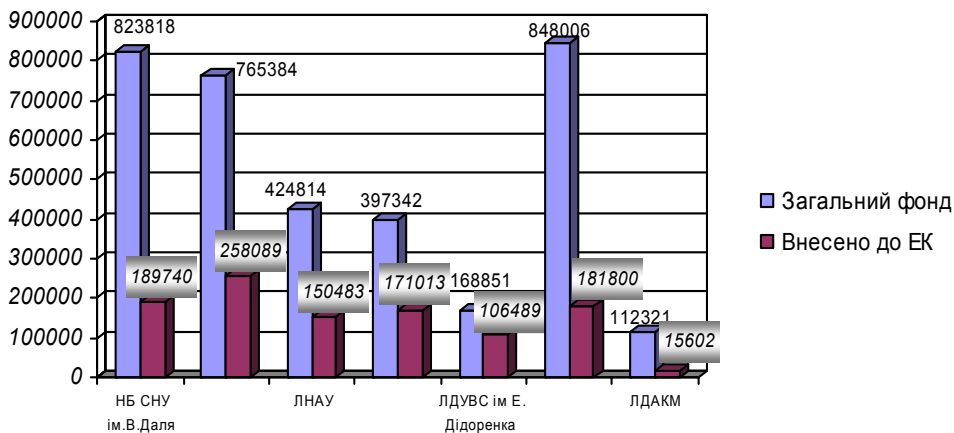

Рис. 1. Динаміка поповнення ЕК в бібліотеках методоб'єднання.

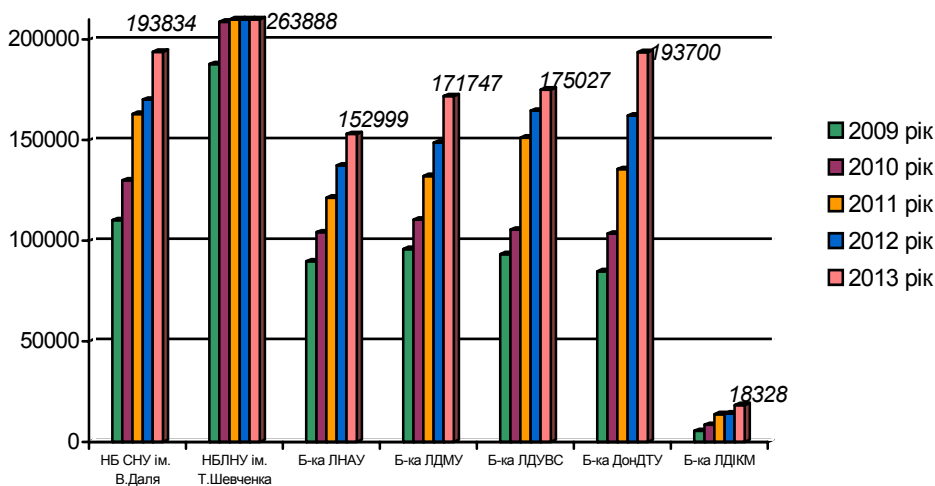

Рис. 2. Динаміка збільшення об'єму БД власної генерації в бібліотеках методоб'єднання.

Бібліотеки застосовують веб-технології для організації віртуальних бібліотечних виставок, веб-версії яких пізніше складатимуть електронні архіви, тобто створюються комплекси мультимедійної продукції. Щоб не відставати від життя, на розгляд членів об'єднання винесене питання про створення віртуальної моделі методичного об'єднання на основі технології Web 2.0, що дозволить забезпечити тіснішу кооперацію наших зусиль і полегшити співпрацю. Весь цей спектр інформаційних продуктів покликаний створити комфортне інформаційне середовище в бібліотеках для читачів та бібліотекарів.

Якість надання бібліотечно-інформаційних послуг безпосередньо залежить від рівня кваліфікації кадрового складу бібліотек. На кінець 2013 р. штат бібліотек методичного об'єднання складає 240 бібліотечних фахівців різного рівня підготовки:

185 працівників мають повну вищу освіту (у т. ч. 72 – спеціальну),

34 – базову вищу освіту (у т. ч. 25 – спеціальну),

18 – початкову вищу освіту (у т. ч. 16 – спеціальну),

3 – повну загальну середню освіту.

Система підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців працює з 1979 р. Сучасна система підвищення кваліфікації створена згідно з “Положенням про систему підвищення кваліфікації бібліотечних працівників вищих навчальних закладів України”, що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України в 2002 р., та на основі Концепції розвитку системи підвищення кваліфікації працівників на період до 2010 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України в 2006 р.

Спираючись на основні положення цих документів, тим більше, що для працівників, які мають фахову освіту, передбачене обов'язкове проходження курсів підвищення кваліфікації, в методичному об'єднанні створено чинну систему підвищення кваліфікації різних категорій бібліотечних працівників. Система передбачає удосконалення змісту підвищення кваліфікації та забезпечення його випереджувального характеру, а також удосконалення методики організації і форм проведення заходів.

Насамперед у бібліотеках ВНЗ методичного об'єднання функціонує система самоосвіти. Для цього планується час. Співробітники знайомляться з професійною літературою, працюють з фондами, відмовами, опановують комп'ютери. Самостійну підготовку контролюють завідувачі відділами. Однією з форм підвищення кваліфікації є участь в роботі наукових конференцій, науково-практичних семінарів, у засіданнях “круглих столів”, які організують бібліотеки Києва, Донецька, Луганська та інших міст України.

Всі заходи підвищення кваліфікації співробітників бібліотек вищих навчальних закладів об'єднання щорічно плануються методичним центром бібліотек ВНЗ Луганської області. При плануванні обирається та чи інша форма роботи секцій для певної категорії працівників. План роботи з підвищення кваліфікації обов'язково обговорюють керівники бібліотек на засіданнях Ради директорів бібліотек об'єднання і затверджує голова об'єднання.

Завдяки злагодженій роботі всіх бібліотек методичне об'єднання здобуває вагу в професійному співтоваристві України. Бібліотеки вищів Луганської області активно співпрацюють із бібліотеками України та Росії, Донецького зонального методичного центру та інших систем і відомств.

Так, протягом кількох років бібліотеки беруть участь у Форумі молодих бібліотекарів Луганщини, у щорічній травневій міжнародній науково-практичній конфе-

ренції бібліотек ВНЗ, організатором якої є Наукова бібліотека ім. М. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка та щорічній міжвишівській науково-практичній конференції, яку організовує Наукова бібліотека Донецького державного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Налагоджені тісні взаємини з Українською бібліотечною асоціацією та її Луганським обласним відділенням.

Бібліотеки об'єднання – постійні учасники всеукраїнських, регіональних, міських подій чи акцій, таких як акція “Подаруй бібліотеці книгу”, мобільні експозиції до дня міста, до ювілейних дат університетів, флеш-мобів до Всеукраїнського дня бібліотек тощо.

Статті співробітників бібліотек регулярно публікуються в професійній пресі. Виступи й доповіді про досвід роботи бібліотек ВНЗ Луганської області на різних напрямках сприймають з інтересом як на регіональних, так і на всеукраїнських (міжнародних) конференціях. Так у 2012 р. співробітники бібліотек методоб'єднання опублікували 6 статей у професійних періодичних виданнях, підготували 46 доповідей на конференції та семінари, у 2013 р. опублікували 8 статей і підготували 62 доповіді.

Потрібно відзначити, що сучасне методичне об'єднання відрізняє здоровий дух суперництва, що не дозволяє кожній з бібліотек зупинитися на досягнутому, партнерський підхід у реалізації спільних починань і взаємна підтримка в подоланні кризових ситуацій. Бібліотеки методичного об'єднання активно працюють над підвищенням якості роботи з усіх напрямків бібліотечної діяльності. Через використання прогресивних технологій, автоматизацію практично всіх технологічних процесів, створення об'єднаних електронних ресурсів вони розширюють наукову, інформаційну, просвітницьку та видавничу діяльність, тобто стають активними учасниками навчально-виховного та наукового процесів у вищих навчальних закладах області.

Поряд з досягнутими результатами, у роботі бібліотек є невирішені проблеми й недоліки, що стримують їхній розвиток:

- гостра нестача площ, приміщення багатьох бібліотек не відповідають сучасним вимогам до обслуговування користувачів і зберігання фондів;
- проблеми в комплектуванні книжкових фондів, викликані насамперед недофінансуванням бібліотек ВНЗ;
- недостатні темпи модернізації устаткування;
- відсутність єдиної технології з обліку мережевих електронних ресурсів;
- дефіцит професійних кадрів, старіння бібліотечних працівників.

Перспективи розвитку бібліотек об'єднання пов'язані з продовженням роботи з накопичення і об'єднання електронних ресурсів, створення корпоративних проєктів, удосконалення процесів обслуговування користувачів на основі інформаційних технологій і наукових досліджень, посилення виховної та просвітницької діяльності.

THE METHODOLOGICAL ASSOCIATION OF LIBRARIES OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN LUHANS'K REGION THROUGH THE PRISM OF TIME

Olha YEPIFANOVA, Veronika SAVELIEVA

*Research Library of the Volodymyr Dal' East Ukrainian National University,
20-a Molodizhnyi block, Luhans'k, 91034, Ukraine, tel. (0642) 41-52-61
e-mail: epifanova@snu.edu.ua (O. Yepifanova), savelieva@snu.edu.ua (V. Savelieva)*

The article provides historical facts on the Methodological association of libraries in Luhans'k region. The components of the association, its functions and main activities are considered. The activities of the Association and the Research Library of the Volodymyr Dal' East Ukrainian National University as the centre for the Association's activities are analysed.

Key words: libraries of higher education institutions, methodological association of libraries, methodological centre, scientific and methodological work, libraries of Luhans'k region.

МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ БИБЛИОТЕК ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ЛУГАНСКОЙ ОБЛАСТИ В ЗЕРКАЛЕ ВРЕМЕНИ

Ольга ЕПИФАНОВА, Вероника САВЕЛЬЄВА

*Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля, Научная библиотека,
кв. Молодежный, 20-а, г. Луганск, 91034, Украина, тел. (0642) 41-52-61
эл. почта: epifanova@snu.edu.ua (О. Епифанова), savelieva@snu.edu.ua (В. Савельева)*

Приведены некоторые исторические данные о создании методического объединения библиотек вузов Луганской области. Рассмотрен состав объединения, его функции и главные направления работы. Проанализирована работа методического объединения вообще и Научной библиотеки Восточноукраинского национального университета им. В. Даля как методического центра в частности за все время деятельности методического объединения.

Ключевые слова: библиотеки высших учебных заведений, методическое объединение библиотек, методический центр, научно-методическая работа, библиотеки Луганской области.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2014

Прийнята до друку 17.06.2014